

Hà Nội, ngày 26 tháng 7 năm 2018

BÁO CÁO

Nghiên cứu, đề xuất về Hội đồng Kiến trúc Quốc gia

Thực hiện Chương trình xây dựng luật, pháp lệnh năm 2018 của Quốc hội; Quyết định số 1183/QĐ-TTg ngày 11/8/2017 của Thủ tướng Chính phủ phân công Bộ Xây dựng chủ trì soạn thảo Luật Kiến trúc.

Bộ Xây dựng đã tổ chức nghiên cứu, đánh giá tổng quan tình hình thực tiễn về Hội đồng Kiến trúc tại Việt Nam và kinh nghiệm của quốc tế làm cơ sở xây dựng các quy định cho chính sách Quản lý phát triển kiến trúc.

I. Thực trạng tại Việt Nam

Hiện nay tốc độ đô thị hoá ngày càng nhanh, hệ thống đô thị phát triển cả về số lượng, chất lượng và quy mô. Những công trình xây dựng mới ở các khu đô thị mới, công trình cải tạo chỉnh trang đô thị, các dự án đầu tư các chủ đầu tư trong nước và nước ngoài làm tăng số lượng công trình ở mỗi đô thị, đồng thời góp phần làm thay đổi hình ảnh đô thị theo cả hai hướng tích cực và cả mặt tiêu cực. Phát triển đô thị thiếu quản lý chặt chẽ đã dẫn đến tại các đô thị, trật tự kiến trúc của toàn đô thị nói chung và từng đường phố, khu phố nói riêng chưa được thiết lập. Sự phát triển thiếu một định hướng thống nhất và sự thiếu kiểm soát chặt chẽ đã làm bộ mặt kiến trúc công trình được tạo lập riêng lẻ theo yêu cầu của chủ đầu tư hoặc theo sở thích riêng của người thiết kế, của người quản lý đã làm cho mỹ quan kiến trúc đô thị bị xuống cấp. Kiến trúc của từng đô thị, từng khu dân cư nhìn chung chưa có được bản sắc riêng.

Cảnh quan đô thị là một tổng thể các công trình kiến trúc, công trình cơ sở hạ tầng kỹ thuật và thiên nhiên có quan hệ chặt chẽ với nhau tạo nên vẻ đẹp của kiến trúc đô thị. Song nhìn chung, việc cải tạo và xây dựng đô thị vẫn nặng về chấp vá không đồng bộ, cơ sở hạ tầng thiếu, xuống cấp, thiên nhiên bị xâm phạm, môi trường bị ô nhiễm, nên không có được tính thống nhất trong tổng thể kiến trúc.

Công trình được xây dựng nhiều nhưng ít thành công trong sáng tạo nghệ thuật kiến trúc và trong ứng dụng khoa học công nghệ. Những định hướng về phong cách sáng tác hay nghệ thuật kiến trúc chưa có tác dụng thiết thực trong các thiết kế. Hàm

lượng sáng tạo, cá tính sáng tạo, tính nhân văn trong các công trình kiến trúc rất hạn chế, chưa tạo ra được cá tính kiến trúc Việt Nam.

Những nguyên nhân dẫn đến các bất hợp lý nêu trên: Phát triển đô thị chưa đồng bộ với tăng trưởng kinh tế, tăng trưởng dân số đô thị; Công tác quản lý xây dựng đô thị và quản lý đô thị hiện có chưa đáp ứng với tình hình thực tế. Một số văn bản quy phạm pháp luật về quản lý đô thị liên quan đến kiến trúc đô thị đã lỗi thời; Chính quyền đô thị chưa làm hết trách nhiệm của mình về quản lý đô thị. Vai trò của cơ quan quản lý kiến trúc đô thị tuy rất cần nhưng chưa được thiết lập rõ ràng; Trách nhiệm của các chủ thể liên quan đến xây dựng và phát triển đô thị, trách nhiệm tham gia quản lý, chủ sở hữu, người sử dụng công trình vào quá trình xây dựng đô thị, chỉnh trang và bảo vệ đô thị chưa được pháp luật định rõ; Tổ chức, cá nhân tư vấn thiết kế công trình xây dựng, kiến trúc đô thị chưa được kiểm soát chặt chẽ; Quy trình thẩm định, xét duyệt dự án đầu tư xây dựng công trình đô thị chưa tham gia vào việc tăng hiệu lực quản lý đô thị; Nhận thức về pháp luật của người dân đô thị, các tổ chức liên quan về đô thị chưa cao; Biện pháp phổ biến, tuyên truyền về quản lý kiến trúc đô thị chưa đủ tầm để thâm nhập vào cuộc sống của người dân đô thị.

Thủ tướng Chính phủ đã có Quyết định số 183/TTg Ngày 21/4/1993, ban hành Quy chế tổ chức và lề lối làm việc của Hội đồng Kiến trúc quốc gia. Hội đồng kiến trúc quốc gia là tổ chức tư vấn của Thủ tướng Chính phủ về những vấn đề quan trọng của sự nghiệp phát triển kiến trúc, xây dựng đô thị và cảnh quan môi trường trong cả nước. (Tuy nhiên đến thời điểm hiện tại Hội đồng đã bị giải thể)

Ngoài ra, Chính phủ đã ban hành và tổ chức thực hiện nhiều Nghị định, chỉ thị về việc lập lại trật tự giao thông, quản lý đất đai, bảo vệ môi trường và xây dựng đô thị, nhờ vậy trật tự, kỷ cương trong quản lý và phát triển đô thị bước đầu đã được thiết lập. Ngày 29/02/2007, (theo đề nghị của Bộ Xây dựng) Chính phủ đã ban hành Nghị định 29/CP về Quản lý kiến trúc đô thị. Ngay sau khi Nghị định 29/CP có hiệu lực, Bộ Xây dựng đã ban hành Thông tư số 08/2008/TT-BXD ngày 10/4/2008 của Bộ Xây dựng về việc Hướng dẫn và hoạt động của Hội đồng Kiến trúc Quy hoạch cấp tỉnh, thành phố.

Tuy nhiên, sau khi Luật Quy hoạch Đô thị, Luật Xây dựng 2014 được ban hành Thông tư 08 đã không còn hiệu lực pháp lý, nhưng tình hình tại các địa phương toàn quốc vẫn duy trì Hội đồng Kiến trúc Quy hoạch các cấp. Tuy nhiên, Hội đồng kiến trúc quy hoạch theo Thông tư 08/2008/TT-BXD ngày 10/4/2008 đang quy định chủ tịch hội đồng là lãnh đạo Sở Xây dựng; đối với TP Hà Nội và TP Hồ Chí Minh là lãnh đạo Sở Quy hoạch Kiến trúc; lãnh đạo của Hội Kiến trúc sư hoặc Hội Quy hoạch phát triển đô thị sẽ dẫn đến thiếu khách quan và bị chi phối trong quá trình xem xét đưa ra các ý kiến đối với các dự án liên quan.

Dù không quy định hoạt động nhưng Nghị định 37/2010/NĐ-CP ngày 07/4/2010 về lập, thẩm định, phê duyệt và quản lý quy hoạch đô thị, điều 13 yêu cầu: “Hội đồng thi tuyển tư vấn lập Quy hoạch đô thị phải có chuyên gia thuộc Hội đồng Kiến trúc quy hoạch địa phương”.

Nghị định số 38/2010/NĐ-CP ngày 07/4/2010 về quản lý không gian, kiến trúc, cảnh quan đô thị, điều 28 yêu cầu: “Chính quyền đô thị phải lấy ý kiến của Hội đồng Kiến trúc - Quy hoạch địa phương, của các hội nghề nghiệp liên quan khi lập Quy chế quản lý Quy hoạch, Kiến trúc đô thị”.

Do các Nghị định trên không quy định về Hội đồng, vì vậy, đây là thắc mắc về chức năng hoạt động của Hội đồng Kiến trúc Quy hoạch các địa phương với tính pháp lý khi thực hiện công tác quản lý nhà nước quy hoạch kiến trúc với các tổ chức xã hội.

II. Kinh nghiệm quốc tế

Qua khảo sát tại một số nước trên thế giới đều có Hội đồng Kiến trúc hoặc tại hoặc Ủy ban về Chính sách Kiến trúc với mô hình là một tổ chức tư vấn, phản biện chuyên ngành (các chuyên gia có năng lực, kinh nghiệm trong các lĩnh vực liên quan đến kiến trúc, quy hoạch xây dựng, cũng như các chuyên gia từ các ngành truyền thông, pháp lý, kinh tế và bất động sản, sẽ xem xét nhiều chính sách từ góc độ rộng hơn) cho Chính phủ, Chính quyền đô thị nhằm thúc đẩy thiết kế kiến trúc nhằm nâng cao chất lượng cuộc sống và tạo môi trường sống an toàn và chất lượng cao.

Ở Nga:

Ủy ban kiến trúc Matxcova - là cơ quan quản lý công tác quy hoạch và kiến trúc đô thị thành phố đồng thời cũng là cơ quan cấp giấy phép quy hoạch và giấy phép xây dựng các dự án. Cơ cấu tổ chức của Ủy ban chia thành các tiểu ban như Ban chuyên về quản lý xét duyệt phương án kiến trúc của các dự án đầu tư xây dựng; Ban chuyên về quản lý không gian kiến trúc cảnh quan đường phố quản lý mặt đứng kiến trúc công trình, biển quảng cáo và các tiện ích đô thị... Tại Matxcova, Quy chế quản lý không gian kiến trúc đô thị được nghiên cứu ban hành dựa trên các quy chuẩn, tiêu chuẩn về quy hoạch và các nguyên tắc tổ chức không gian kiến trúc đô thị. Ngoài ra có quy định cụ thể về nội dung, trình tự, thủ tục cung cấp dịch vụ công để phê duyệt hoặc từ chối các giải pháp kiến trúc và quy hoạch đô thị để xây dựng tại thành phố Matxcova.

Thành phố Saint Petersburg do Văn phòng kiến trúc sư trưởng quản lý.

Ở Hàn Quốc: Ủy ban quốc gia về chính sách kiến trúc:

- Thuộc thẩm quyền Tổng thống, bao gồm các thành viên là thủ trưởng các cơ quan hành chính nhà nước, người được ủy quyền của Tổng thống có kiến thức, kinh nghiệm trong lĩnh vực kiến trúc. Có ủy ban cấp tỉnh.

- Chức năng lập và điều phối các chính sách kiến trúc, kế hoạch cơ bản cho chính sách kiến trúc; hỗ trợ cho các dự án quan trọng liên quan đến phát triển kiến trúc; cải thiện quản lý kiến trúc; thúc đẩy các sự kiện văn hóa về kiến trúc; mở rộng

cơ hội thưởng thức văn hóa kiến trúc của nhân dân; lập tiêu chuẩn thiết kế; điều tra, nghiên cứu và phát triển kiến trúc...

Cơ quan liên Bộ (Pháp, Châu Âu):

Cơ quan Chính phủ thực hiện “Nhiệm vụ liên Bộ về chất lượng xây dựng công”, chịu trách nhiệm phát triển các tiêu chuẩn kiến trúc công, đây cũng là một trong những “Nhà quảng bá” chính của quốc gia.

Hội đồng Kiến trúc sư của châu Âu (Architects Council of Europe):

Chúng chỉ đào tạo liên tục của tổ chức có giá trị cho việc hành nghề cả châu Âu (26 nước công nhận). Là một tổ chức phi lợi nhuận được thành lập với nhiệm vụ và mục tiêu:¹

- Khuyến khích phát triển kiến trúc; Nâng cao chất lượng kiến trúc trong môi trường xây dựng; Hỗ trợ phát triển bền vững môi trường xây dựng;
- Đảm bảo các tiêu chuẩn cao về năng lực cho kiến trúc sư; Nâng cao chất lượng trong hành nghề kiến trúc sư;
- Tăng cường hợp tác xuyên biên giới và tạo điều kiện thuận lợi cho hành nghề ở Châu Âu và Làm tiếng nói chung cho các kiến trúc sư ở Châu Âu.

Hội đồng Kiến trúc (Pháp):

Hội đồng Kiến trúc Quy hoạch và Môi trường của Pháp gồm 24 thành viên được bầu từ 17 Hội đồng kiến trúc sư cấp vùng đóng vai trò quan trọng trong việc tư vấn miễn phí cho các nhà thầu, chịu trách nhiệm tăng cường giáo dục kiến trúc cho công cộng, gồm các chuyên gia quy hoạch, kiến trúc, cảnh quan xem xét. Hội đồng này sẽ cố vấn cho chính quyền địa phương về việc triển khai dự án.

Vấn đề quản lý bảo tồn các công trình di sản văn hóa tại Pháp là nội dung rất được chú trọng. Các công trình di sản được quy định các vùng bảo vệ. Với các dự án xây dựng trong bán kính 500m xung quanh công trình di sản đều phải được hội đồng thông qua.

Hội đồng Kiến trúc địa phương của Mỹ: Quản lý thực thi các quy định pháp luật và xem xét các vấn đề kiến trúc trong cấp phép xây dựng.

III. Đề xuất

Trên cơ sở các nội dung nêu trên, có thể thấy vai trò quan trọng của Hội đồng Kiến trúc trong công tác quản lý phát triển kiến trúc đối với đất nước là cần thiết. Để sớm khắc phục tình trạng chông chéo, mâu thuẫn, kém hiệu quả trong việc phát triển kiến trúc và quản lý đô thị hiện nay, Bộ Xây dựng kiến nghị thành lập Hội đồng Kiến trúc Quốc gia như sau:

1. Hội đồng Kiến trúc Quốc gia là một tổ chức tư vấn, phản biện chuyên ngành cho Chính phủ trước khi đưa ra quyết định cuối cùng đối với các vấn đề quan trọng liên quan đến các lĩnh vực kiến trúc; nhằm thúc đẩy thiết kế kiến trúc nhằm nâng cao chất lượng cuộc sống và tạo môi trường sống an toàn và chất lượng cao.

2. Tham gia góp ý các dự thảo văn bản quy phạm pháp luật, chương trình, dự án của Nhà nước, của ngành Xây dựng và của địa phương về: Quản lý kiến trúc, quy hoạch xây dựng và phát triển đô thị, nông thôn.

3. Tư vấn, phản biện, giám sát chất lượng phương án, chọn giải pháp tối ưu cho các công trình kiến trúc (kể cả công trình kiến trúc phải qua thi tuyển), các vấn đề quan trọng khác về kiến trúc, quy hoạch xây dựng, hạ tầng kỹ thuật và phát triển đô thị, nông thôn khi có yêu cầu; Các vấn đề liên quan đến việc cải tiến quản lý kiến trúc; Các vấn đề liên quan đến việc quảng bá các sự kiện về kiến trúc; Các vấn đề liên quan đến việc thiết lập các tiêu chuẩn về thiết kế kiến trúc;

4. Hội đồng Kiến trúc làm việc theo chế độ tập thể và chịu trách nhiệm đối với các nhiệm vụ được giao.

5. Được thành lập theo Quyết định của Thủ tướng Chính phủ (với số lượng thành viên không qua 25 người) bao gồm các chuyên gia danh tiếng và giàu kinh nghiệm từ các viện nghiên cứu và các ngành có liên quan, cũng như các chuyên gia có năng lực, kinh nghiệm trong các lĩnh vực liên quan đến kiến trúc, quy hoạch xây dựng (kiến trúc sư, kỹ sư đô thị, kỹ sư tài nguyên, môi trường, kỹ sư giao thông, thủy lợi; các chuyên gia về văn hoá, kinh tế, lịch sử ...) chiếm tỷ lệ từ 80% đến 90%, trong đó kiến trúc sư chiếm tỷ lệ từ 50% trở lên.

Thành phần Hội đồng Kiến trúc gồm Chủ tịch Hội đồng và các thành viên của Hội đồng.

Trên đây là báo cáo tổng quan thực tiễn Việt Nam và kinh nghiệm quốc tế về Hội đồng Kiến trúc phục vụ xây dựng Luật Kiến trúc.

BỘ XÂY DỰNG